

Сања ШУБАРИЋ /Подгорица/

НОРМАТИВНОСТ ЈЕЗИКА ДНЕВНОГ ЛИСТА „ПОБЈЕДА”

Како је усвајање језика првенствено спонтан процес, подизање језичке културе мора бити и тенденциозан процес. Тенденциозност тог процеса подразумијева између осталог и одговорност према језику појединаца и институција које користе медијски простор као простор свог професионалног дјеловања, одговорност свих оних који управо језиком као основним медијумом остварују професионалну комуникацију и интеракцију са гледаоцима, слушаоцима, читаоцима. Бити одговоран према језику значи употребљавати га у складу са његовим законитостима. Језик медија — телевизије, радија, дневне и периодичне штампе јесте „јаван вид понашања” и као такав обавезује на поштовање свих норми стандардног језика — ортографских, ортоепских, фонетских, морфолошких, синтаксичких, лексичких.

Ипак, језичка пракса средстава јавног информисања и комуникације није увијек у складу са језичким правилима, због чега је честа критика јавности на њен рачун.

Цијенећи улогу медија као „својеврсних школа језика”, овом приликом осврнућемо се на ваљаност језика људи који се професионално баве писањем — дакле, језик новинара као посленика писане јавне ријечи, с амбицијом да се ова анализа прихвати као наш допринос општој култури језика, а никако као „критика ради критике” или као „критика ради пуке језичке коректности”.

Анализу смо ограничили на неколико овогодишњих априлских издања дневног листа „Побједа” — листа са најдужом традицијом издавања на црногорском простору. Језичка огрешења која смо забиљежили углавном су упорна у дневној штампи. Колико упорна, говори и чи-

њеница да су домаћи лингвисти у бројним радовима, неки чак прије више од три деценије¹, указивали на исте језичке некоректности.

Кренућемо од правописних неправилности.

1. Иако поштовање правила о растављању ријечи на крају реда у „Побједи” није апсолутно, наш утисак је да се о њима ипак води више рачуна него у неким другим црногорским дневним листовима.

Тако су недозвољени случајеви у којима се самостално преноси у нови ред самогласник, сугласник или сугласничка група и недозвољени случајеви у којима сугласник или сугласничка група самостално (без самогласника) стоји на крају реда углавном ријетки:

смуре-н (4. IV, стр. VIII), наркоман-а (7. IV, стр. II), пр-етходних (7. IV, стр. 16), бр-итанске (10. IV, стр. 19), дв-ориште (26. IV, стр. 10)...

Чешћи су случајеви у којима се нарушава норма по којој сугласник када се нађе између два самогласника треба пренијети у нови ред са самогласником који слиједи:

мод-ерно (4. IV, стр. XII), различит-их (4. IV, стр. VIII), куповине (4. IV, стр. VIII), шапут-ања (4. IV, стр. VII), свак-ог (7. IV, стр. II), пројек-ат (7. IV, стр. II),

као и они примјери у којима се не води рачуна о природи сугласничких група које стоје на почетку реда (правило каже да сугласничке групе тешке за изговор не могу стајати на почетку реда²):

побо-љшава (4. IV, стр. V), Пре-мћана (4. IV, стр. VII) бо-дљама (10. IV, стр. 18), сту-пце (10. IV, стр. 20), па-тње (25. IV, стр. 8), Та-њуг (26. IV, стр. 11), ...

Велимир Лазнибат је у чланку *И лектори гријеше* из 1980.³ анализирајући језичку праксу свога времена, са лекторског гледишта, истакао као једино постојано и сигурно правило о растављању ријечи на крају

¹ М. Стевановић, *Језик у дневној штампи*, Наш језик, Књига XVIII, Св. 4, Београд, 1969, стр. 173-195. и *Оглед о неким недостацима језика дневне штампе*, Наш језик, XXIII/1-2, Београд, 1977, стр. 54-64.

² Надајући се да ће овај текст бити занимљив и користан људима чија је професија писање, подсећамо на неписано правило о растављању ријечи на крају реда: ријеч је добро растављена и одређена сугласничка група може да стоји на почетку реда уколико имамо домаћу ријеч која почиње истом групом сугласника — у противном, треба прибјећи другом начину растављања.

³ В. Лазнибат, *И лектори гријеше*, Књижевни језик 4, Сарајево, 1980, стр. 37-45.

реда „преношење цртице из полусложенице у нови, слједећи редак” — уз коментар: „то знају и слагари, поштују то и коректори”⁴.

Ми можемо рећи да је данас — у „Побједи”, као и у осталој црногорској дневној штампи, то правило потпуно занемарено. Његово непоштовање правда се техничким разлозима.

А како се готово увијек нарушавање правилâ о растављању ријечи на крају реда правда техничким разлозима, поставља се питање њихове сврсисходности. Да ли је „сврсисходно” одрећи се од њих и одредити се за произвољно растављање ријечи на крају реда?

2. Колебања у односу на норму присутна су и код писања великог слова.

Задржаћемо се на писању придјева *свети*.

Норма је прецизна и дилеме нема — придјев *свети* пише се малим словом кад се односи на човјека, тј. када је саставни дио имена личности која је проглашена за свеца.

У свим забиљеженим примјерима, осим једном, та норма је нарушена:

...и да буде 118. кардинал који бира 264. насљедника *Светог Петра*. (7. IV, стр. 13); ...предложено је увођење ордена Републике Црне Горе, затим *Св. Петра* и књаза Данила,... (8. IV, стр. 3); ... гдје су му предати огртач и прстен са ликом *Светог Петра*.

(25. IV, стр. 9); ... када Бенедиктов насљедник преузме престо *Светог Петра*. (25. IV, стр. 9); ... јер носи име *Светог Бенедикта*, ... (25. IV, стр. 9); ...обављена је конзервација иконе *Светог Николе*... (26. IV, стр. 15),

али,

...да види само неког поглавара на столици *св. Петра*. (4. IV, стр. 9).

Норма каже и да се исти придјев пише великим почетним словом кад се односи на богомољу, празник, географски појам.

Мора се признати да је норма у овом дијелу недоречена и да оставља простор за постојећа колебања у дневној штампи:

...испод базилике *Светог Петра*... (4. IV, стр. 9); ... предвиђено је за сјутра у базилици *Светог Петра*... (4. IV, стр. 9); ... на коме је и *Црква Св. Спаса* на Топлој,... (7. IV, стр. 11); ... и од тада у базилику *светог Петра* могу да уђу само они који су се нашли у тој зони.

⁴ Исто, стр. 45.

(8. IV, стр. 10); ... када *базилика Светог Петра* буде затворена за вјернике,... (8. IV, стр. 10); ...биће сахрањен 15. априла у *Катедрали Св. Николе* поред супруге Грејс Кели... (10. IV стр. 20); ... и изложена на зид *цркве Св. Ивана*. (26. IV, стр. 15).

У свим ексцерпираним примјерима именима светаца именоване су богомоље — базилика, црква, катедрала. Правописне варијације у њиховом именовању могу се правдати поменутом недореченошћу норме — она не обухвата и не прецизира случајеве у којима име свеца јесте конкретизација именице којом се означава врста вјерског објекта.

И у овим примјерима (као и у претходним) имамо облик посесивног генитива, тј. обликом генитива означено је својеврсно „припадање” — „припадање” личности која је проглашена свецем, па придјев *свети* треба да има мало почетно слово.

Права дилема која постоји у вези са датим и њима сличним примјерима јесте да ли је именица (базилика, црква, катедрала) која стоји испред имена свеца у облику генитива, саставни дио вишечланог „званичног” назива (што подразумејева велико почетно слово у њеном писању: *Базилика светог Петра*), или је иста именица само именица апелативног карактера (што подразумејева писање малог слова: *базилика светог Петра*).

У актуелним Правописима такви случајеви нису предвиђени, па их различити језички приручници различито тумаче. И. Клајн у *Речнику језичких недоумица* конструкције тога типа третира као описне идентификације, које самим тим треба писати малим почетним словом: *црква светог Марка, катедрала у Милану*⁵. Е. Фекете у књизи *Језичке доумице* служи се аналогijом и препоручује велико почетно слово у њиховом писању: „по одредбама Правописа, великим словом пишу се и имена грађевина и објеката (чак и таквих као — *Савски мост, Споменик незнаном јунаку, Универзитет „Кирил и Методиј”* и др.)”, па је онда оправдано и именице којим се означавају врсте вјерских објеката третирати као интегралне дијелове вишечланих имена, што одређује велико почетно слово у њиховом писању⁶.

(Мада смо се у личној правописној пракси определијелили за мало почетно слово ових спојева, и аналогija Е. Фекете, којом оправдава велико почетно слово у њиховом писању, по нама је сасвим на мјесту.

⁵ И. Клајн, *Речник језичких недоумица*, четврто издање, видјети: *цркве*, стр. 24.

⁶ Е. Фекете, *Имена цркава и правопис*, *Језичке доумице* — новије и старије, Београд, 2005, стр. 118.

Али, док Е. Фекете за исте везе са именом свеца у облику номинатива каже да су „искључене елементом припадања”⁷ и да име свеца треба да стоји у облику генитива, језичка пракса показује и њихову егзистенцију (ЦРКВА СВЕТИ ЂОРЂЕ). Свакако, више не може бити ријечи о описним идентификацијама: име свеца јесте „званично” име богомоље и придјев *свети* треба писати великом словом. У прилог оправданости постојања ових конструкција послужићемо се, као Фекете, аналогичном, али друге врсте — у топонимији имена светаца углавном су у облику номинатива. На примјер:

Пуно ријечи било је о *острву Свети Никола*. (4. IV, стр. 6); На примјеру *острва Свети Никола* у Будви... (4. IV, стр. 6).

И ако се колебања у примјерима претходне врсте могу правдати недореченошћу правописне норме, оправдања нема за следеће колебање:

На *тргу Светог Петра*, у Риму... (4. IV, стр. 9); ... јер би *трг Светог Петра* био претијесан да прими све... (4. IV, стр. 13),

и:

...инаугурисан је данас на свечаној миси на *Тргу Светог Петра*... (25. IV, стр. 9); На *Тргу светог Петра* се окупило око 500.000 вјерника. (25. IV, стр. 9).

Именица трг интегрални је дио урбаног микротопонима и треба је писати великим почетним словом, а придјев *свети* испред властитог имена свакако малим почетним словом.

Истина, у свакодневној писаној језичкој пракси варијације постоје и при именовању улица — зависно од „модела” уличног имена, тј. од тога да ли је именица *улица* саставни дио „званичног” назива или је само његов необавезни дио: *Улица Марка Миљанова* и *улица Марка Миљанова*. Кад су називи тргова у питању, колебања ове врсте нема јер готово по правилу њихови „званични” називи у своме саставу подразумевају именицу *трг*: *Трг Републике*, *Трг светог Петра* (али: *Шпански трг*, *Студентски трг*). Исто важи и за именовање булеварара: *Булевар револуције*, *Булевар светог Петра Цетињског*...

3. На страницама намијењеним најмлађим читаоцима, тачније у додатку који је насловљен Дјечји свијет наишли смо на позив:

⁷ Исто, стр. 119.

Дјечји свијете/ да би сте учествовали у овој наградној игри/ до-
вољно је само да изрежете купон нашег спонзора/ упишете школу,
разред и адресу стана и пошаљете на адресу НЈП „Побједа” (Дјечји
свијет)/ Булевар револуције 11, Подгорица и имате шансу да будете
награђени. (7. IV, 14. IV, стр. XI).⁸

Само једна реченица и неколике правописне грешке — недопусти-
ве и за узраст читалаца којима је упућена:

- неодвајање вокатива зарезом;
- растављено писање облика бисте;
- изостављање зареза у реченичној инверзији и
- изостављање зареза између напоредних реченичних дијелова.

Иста сложена реченица, тј. веза напоредних реченица у њој „заслу-
жује” и стилску интервенцију: завршни дио реченице има плеонастич-
ки карактер — и у дјечијој логици јасно је да само учешће у наградној
игри подразумијева могућност добијања награде.

3. 1. Претходни примјер само је један од бројних у којима реченич-
на инверзија није обиљежена зарезом:

Када се узима на *ште*⁹ срце/ лијечи од свих болести. (4. IV, стр.
VI); ...а уколико се ради о малољетницима/ неопходна је сарадња
оба родитеља... (7. IV, стр. 6); ... а да би се превазишли констатова-
ни пропусти/ препоручено је побољшање изборног процеса... (7. IV,
стр. 12); Али, да ли ће преговора бити и какав ће резултат донијети/
прије свега зависи од ситуације на терену. (7. IV, стр. 12). Када је ри-
јеч о Црној Гори / сигурно се не може сматрати да би излазак од 25
одсто био довољан... (25. IV, стр. 3).

3. 2. Супротно норми интерпунктиране су и реченице:

...и очекујем да ће финална серија донијети *не само* узбудљиву,
него и одбојку која ће задовољити све укусе. (7. IV, стр. 20); *Не само*
да то што је уговором предвиђено није испоштовано, *него* је Ројеви-
ћима понуђен стан за размјену... (7. IV, стр. 11); ...једини је ђак *не*
само у својој школи, *него* и у селу Боровац. (10. IV, стр. 13); ...да на-
учно-истраживачке установе могу бити основане *не само* као јавне,
већ и као приватне. (10. IV, стр. 11).

Одступање од норме у овој врсти примјера огледа се у употреби за-
реза испред везника *него* и *већ*, који се надовезују на израз *не само*.

⁸ Косом цртом смо означили мјеста на којима би требало да стоји зарез (тако
ће бити и у наставку рада).

⁹ Треба *наште*.

3. 3. Иако је погрешна позиција енклитике иза зареза, она је честа у „Побједи”. Ево неких од примјера:

Најреалније рјешење за проблем избора из бриселског угла, за које се очекује и подршка остала два партнера, *је* додавање амандмана на Уставну повељу. (7. IV, стр. 2); Предвиђена вриједност пројекта, који ће трајати пет мјесеци, *је* 286.000 еура. (7. IV, стр. 5).

Језичка неправилност могла се избјећи претварањем енклитике у наглашен облик — *је у јесте*.

И у реченицама:

Цариници и припадници пограничне полиције на граничном прелазу Дречановац код Рожаја, на уласку у Црну Гору, *су* данас, око један сат... (7. IV, стр. 9); Амбасада Србије и Црне Горе у Хагу, такође, *их је* обавијестила да је Окружни суд... (7. IV, стр. 9),

помјерањем енклитика (*су / их је*) иза наглашених облика (*данас / обавијестили*) избјегле би се недозвољене конструкције.

3. 4. Нормом предвиђене интерпункцијске разлике између апозитивних и атрибутивних реченица у „Побједи” се најчешће не поштују:

Тако је зарез изостао испред релативних реченица којима се одређује већ познат, одређен појам — дакле, испред апозитивних реченица:

Градско позориште из Подгорице гостоваће данас у тиватском Центру за културу са два пројекта: представом за најмлађе „Вилењак, на први дан прољећа” која ће бити изведена у 12 сати, и комедом „Остатку напредак” који ће бити игран у 20 часова. (7. IV, стр. 15); Представа „Вилењак” коју је режирала Ивана Богићевић Леко/ је поучна прича о љубави¹⁰. (7. IV, стр. 15); Ослањаћемо се на постојећу управу црногорског Телекома/ којој ће се ускоро придружити и мађарски стручњаци. (7. IV, стр. 2),

а релативне реченице које чине неодвојиву цјелину са појмом од кога зависе одвојене су од њега зарезом:

Полиција у Рашкој... открила је три турска држављанина, који нису посједовали потребне визе, нити улазне печате... (26. IV, стр. 9); Против обавезника и одговорних лица у њима, који до 30. априла не доставе тражене податке Фонд ће покренути прекршајне поступке. (26. IV, стр. 8).

¹⁰ И у овом примјеру енклитику *је* треба претворити у наглашен облик *јесте* или пак помјерити иза првог наглашеног облика.

3. 5. Често је и непоштовање норме којом се одређује употреба тачке као правописног знака иза редних бројева. Тако, изостаје тзв. постцифарска тачка чак и иза датума и година:

...почев од 7 априла до 25 априла 2005 године (7. IV, стр. 14); ... изузетно талентована генерација кошаркаша рођена 1988 године. (4. IV, стр. 17).

Упорно правописно огрешење јесте и стављање другог интерпункцијског знака — заграде, зареза, црте,... непосредно иза „постцифарске тачке“:

Изродили су троје дјецe — Каролину (1957.), Алберта (1958.) и Стефани (1965). (7. IV, стр. 13),

или

1945. — сто за једнога

1991. — милион за двоје (4. IV, стр. IX).

Наиме, тачка као правописни знак којим се прави разлика између редног и основног броја „не трпи“ иза себе ниједан други интерпункцијски знак.

3. 6. Правописна пракса „Побједe“ показује различита колебања и неуједначености и у начину писања појединих лексичких спојева. Шаренилу ове врсте доприноси неусаглашеност правописних препорука које дају различити правописни приручници, али и постојећа колебања типа „може, а не мора“ унутар самих правила.

Ипак, оправдања не може бити за растављено писање облика:

на ште (срце) (4. IV, стр. VI); *јужно словенске* (10. IV, стр. 10); *научно истраживачкој* (10. IV, стр. 11) ; *ауто пијаца* (без цртице) (4. IV, стр. 13); *спомен обиљежје* (без цртице) (7. IV, стр. 3); *мини електрана, мини бајпас* (без цртице)¹¹ (26. IV, стр. 17); *за мало* (у значењу *умало* — ...што нам се, *за мало*, при силаску и осветило. — 4. IV, стр. III).

Ни писање двоструких женских презимена није уједначено — повезују се и не повезују цртицом:

Улоге тумаче *Маја Шаренац Мараи...* (8. IV, стр. 11),

¹¹ *Мини* се пише одвојено само ако се односи на одјећу, са цртицом у осталим случајевима. Видјети: *Правопис српскога језика*, приредили: Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, Матица српска, 1994, стр. 99 — тачка 52 д и И. Клајн, *Речник језичких недоумица*, четврто издање, стр. 99.

али,

... казала је *Бранка Степановић-Илић*. (25. IV, стр. 13).

По *Правопису Матице српске (1994)* „цртица се редовно пише у двочланим женским презименима, ... као и уопште у оним удвојеним презименима домаћег типа ако први део остаје непроменљив... ...У двојним женским презименима, по роду и по удаји, цртица се пише и онда када је први део презимена променљив”¹². *Правопис Матице српске и Матице хрватске (1960)* не предвиђа разлику између мушких и женских презимена. У њему стоји: „Цртица се пише и између двају презимена једне личности ако се прво презиме у деклинацији не мења... Ако се пак оба презимена у деклинацији мењају, цртица се између њих не ставља”¹³.

Неуједначен правописни поступак биљежимо и код писања надимка иза презимена:

Рајко Тодоровић — Тодор (8. IV, стр. 11)

али,

Зоран Пејић Пеја (10. IV, стр. 23).

Док *Правопис из 1960.* не предвиђа овакве случајеве, у *Правопису Матице српске (1994)* норма је јасна: црту, не цртицу, треба писати између личног имена и надимка (Милосав — Мија Алексић), презиме и надимак не треба повезивати цртом (Миодраг Петровић Чкаља)¹⁴.

Забилежили смо и случајеве нарушавања граматичке норме.

4. И поред вишедеценијског указивања граматичара на неправилну употребу потенцијала са обликом *би* умјесто *бих*, *бисмо*, *бисте*, она је присутна у готово свим функционалним стиловима језика. М. Стевановић је прије више од тидесет година изразио сумњу у трајно очување посебних облика *бисмо* и *бисте*¹⁵, а оправданост те сумње показује и бројност примјера ексцерпираних из „Побједе” у којима је у облику потенцијала облик *бисмо* замијењен обликом *би*:

¹² *Правопис српскога језика*, Матица српска, 1994, стр. 102 — тачка 56 а.

¹³ *Правопис српскохрватског језика, школско издање*, Матица српска и Матица хрватска, 1988, Нови Сад — Загреб, стр. 56 — тачка 103.

¹⁴ *Правопис српскога језика*, Матица српска, 1994, стр. 102 — тачка 56 а.

¹⁵ М. Стевановић, *Језик у дневној штампи*, стр. 183-184.

Да би то остварили на „Деле Алпију”/ свих 90 минута морамо да играмо... (7. IV, стр. 19); Како не би стварали још веће проблеме, нијесмо хтјели да инсистирамо. (8. IV, стр. 12); Да би поједноставили процедуру, ми смо у овом тексту дали Нацрт закона о вину. (10. IV, стр. 6); Ми не би „умјели” живјети без блокада и обећања. (10. IV, стр. 16); Да би могли да уводимо нове методологије лијечења, морамо стално да пратимо савремене токове у медицини. (25. IV, стр. 6).

5. У радовима ове врсте као једно од најчешћих огрешења дневне штампе о коректност језика помиње се „лоша конгруенција разних видова”¹⁶. На неконгруентност појединих реченичних дијелова наилазимо и у „Побједи”:

...почели су свечано радити на санацији *пристаништа* у Петровцу *који* је страдао у великом невремену. (8. IV, стр. 5); Трећа велика *фабрика који* је велики загађивач... (10. IV, стр. 7); Расправи ће поред обрађивача плана присуствовати и *стручна лица* Секретеријата за планирање и уређење простора из Подгорице, *који* ће одговарати на питања... (8. IV, стр. 12); Лондон је недавно био домаћин једног сјајног такмичења. Наиме, ријеч је о *веслачкој трци*, коју су организовали универзитети ове метропле и *на којем*¹⁷ су позвали све веће универзитете из цијеле Европе. (4. IV; стр. XII).

6. Неправилни облик акузатива *кога/којега* умјесто *који* за неживе појмове мушког граматичког рода, некада окарактерисан као „стихијска појава” у нашем језику, посебно у језику дневне штампе, присутан је, али није чест у језику „Побјед”:

...на другом округлом столу посвећеном представљању резултата програма..., *којег* је финансирала америчка Влада. (8. IV, стр. 7); У другом дијелу данашњег састанка, *којег* је организовало америчко министарство пољопривреде. (8. IV, стр. 7); ... мањински акционари морају прво дати налог брокерској кући — Монте Адрија, брокеру *којег* је овластила мађарска компанија... (8. IV, стр. 5).

7. Синтаксичко-семантичко преплитање предлога *због* и *ради* оцијенено је у лингвистичкој литератури као проблем који је „измакао или стално измиче чврстој нормативистици”¹⁸. У лингвистичким радовима

¹⁶ М. Стевановић, *Језик у дневној штампи*, стр. 185. и *Оглед о неким недостацима језика дневне штампе*, стр. 55-57.

¹⁷ У овом примјеру направљена је и падежна грешка — неконгруентни облик је у облику локатива умјесто у облику акузатива: треба: *на коју*.

¹⁸ Ј. Стојановић, *Узрочно-циљна семантичка вриједност и употреба предлога због и ради у српском језику*, Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, Подгорица, 2003, стр. 102.

новијег датума констатује се да се проблем мијешања у употреби ова два предлога, у односу на некадашњу ситуацију (педесете, шездесете године), „сасвим помјерио, са предлога *ради*, на предлог *због*... Како је некад предлог *ради* био проширен на синтаксичко-семантичко узрочно поље, тако данас предлог *због* својом употребом залази у семантичко поље циља”¹⁹. Пратећи употребу ова два предлога у „Побједи” забиљежили смо примјере који управо потврђују посљедњу констатацију:

Због сигурности нема камера (4. IV, стр. V); ...направљен за компаније које радницима забрањују коришћење мобитела с камерама *због сигурносних разлога*. (4. IV, стр. V); Братимљење Котора и Венеције важно је *због јачања* културних, туристичких и других веза два града. (7. IV, стр. 10); Затварање базилике *због сахране* (... биће затворена сјутра увече како би кардинали завршили припреме за сахрану, ...). (7. IV, стр. 13); ... боравиће сјутра на Војно-медицинској академији у Београду *због рутинске хируршке интервенције* на синусима. (26. IV, стр. 32).

8. Издвојили смо и неке од примјера у којима није испоштована рекција глагола:

... а ван радног времена *њега* пацијент *контактира* телефоном. (10. IV, стр. 8); Уколико имате неку занимљиву причу... *контактирајте нас!* (4. IV, стр. III).

Глагол *контактирати* захтијева искључиво допуну у облику инструментала, што је сасвим разумљиво с обзиром на то да и сама именица *контакт* „има социјативни карактер”²⁰.

Ни у реченици :

... да се *укључују* у *стварању* другачијих, до сада готово некорисћених техника комуницирања. (10. IV, стр. 4),

предлошко-локативна веза у *стварању* не одговара рекцији свршеног глагола *укључити*. Овај глагол са значењем „учинити да ко учествује у чему”²¹ захтијева допуну у облику предлошко-акузитивне синтагме — у *стварање*.

¹⁹ Исто, стр. 90.

²⁰ З. Радуловић, *Стилски каламбури у вијестима информативног типа*, Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани”, стр. 119.

²¹ В. Петровић и Коста Дудић, *Речник глагола са допунама*, Београд — Нови Сад — Сарајево, 1989, стр. 114.

Иако рекција глагола *сачекати* подразумијева допуну у облику акузатива, у следећем примјеру унутар сложене синтагме којом се допуњава тај глагол стоји и облик генитива и облик акузатива.

... на самом улазу у Колашин, *просјечног типа* и *путнике* у њему би *сачекао* шпалир грађана,... (10. IV, стр. 4).

Направљена грешка је вјероватно посљедица обличког поистовјеђивања акузатива једнине именица мушког рода које означавају предмете са акузативом једнине именица мушког рода које означавају бића (код првих је акузатив једнак номинативу, а код других генитиву).

9. Забиљежили смо само један примјер са неправилним обликом суперлатива придјева *висок* — *највисочији* (умјесто *највиши*), али га помињемо јер се нашао у наднаслову чланка — чланка у коме је исти облик правилан. Претпоставка је да је наднаслов избор уредника, што ограђује самог аутора од неправилног суперлативног облика:

Планинари ПСД „Комови” освојили *највисочији* врх Сињајевине Бабљи Зуб (4. IV, стр. III).

У чланку стоји:

...четворочлана екипа овог друштва је недавно освојила *највиши* врх Сињајевине... (4. IV, стр. III); У склопу припрема за освајање *највиших* врхова Алпа... (4. IV, стр. III).

10. Ненормативни израз *с обзиром да* (као и његова још лошија варијанта — *обзиром да*) упорно опстаје у језику штампе. У „Побједи” правилан облик *с обзиром на то да* — сасвим је случајан. Исто је и са изразом *без обзира на то*. Десетине забиљежених примјера у којима су изрази *с обзиром* и *без обзира* употребљени без допуне у облику предлошко-акузативне синтагме *на то* дају нам за право да кажемо да је ова језичка неправилност једна од најупорнијих у „Побједи”. Навешћемо само неке од примјера:

С обзиром да нико није могао да заустави... (8. IV, стр. 8); Оне морају бити уважене *с обзиром да* долазе од невладиних организација. (10. IV, стр. 7); ... без обзира што је и у претходна два дана имао мечеве... (4. IV, стр. 18); Ти принципи су основа „*без обзира какво ће рјешење бити*”... (7. IV, стр. 12); ... *без обзира што* је Партизан апсолутни фаворит... (7. IV, 18).

11. Пракса да се за презимена женских лица употребљава облик презимена мушких лица, својствена мање-више свим медијима, одржава се и у „Побједи”:

... казала је Вуканић. (8. IV, стр. 3); ... казала је Артман. (10. IV, стр. 2); ... казала је Ђуровић. (25. IV, стр. 2).

Нема разлога да се у примјерима овога типа избјегава женски облик презимена на -а²²:

...казала је Вуканићева / Артманова / Ђуровићева.

Мушки облик презимена може се задржати једино употребом личног имена, титуле или какве друге „женске” именице на -а²³ испред њега:

... казала је министарка Ђуровић.

12. Нарушавање лексичке норме употребом ријечи *значајан* у квантитативном смислу, тј. у значењу *знатан/ приличан/ велик*, често је како у свакодневном говорном изразу, тако и у језику свих медија, па и у језику „Побједе”:

... нагласио је да је нечистоћа *значајан* проблем. (7. IV, стр. 5); ... и то је *значајан* отежавајући фактор који доприноси *значајном* повећању полицикличних аромата... (10. IV, стр. 7); Други велики загађивач је Фабрика електролизе која *значајно* загађује околину флуоридима. (10. IV, стр. 7); ... и најважнији фактор који је у *значајној* мјери утицао на квалитет животне средине. (10. IV, стр. 7).

13. Чланци из којих смо издвојили следеће конструкције не би били садржајно „оштећени” да су оне синтаксичко-стилски поједностављене:

²² Е. Фекете каже „да је у стручној литератури утврђено, а у језичкој пракси свакодневно потврђено да се разликовање презимена женских особа — по начелу: презиме на -ка = девојачко (по оцу), а на -ева/-ова удато (по мужу) — више не одржава. Преовлађују форме са завршном морфемом -ева/-ова (Момчиловићева, Ивићева и сл.), док су облици на -ка (Момчиловићка, Ивићка и сл.) махом изобичајени. Презимена на -ка (Момчиловићка и сл.) доживљавају се чак као одлика фамилијарно-разговорног језика, па се у стандардном језику ретко употребљавају”. Видјети: *Момчиловићка или Момчиловићева*, Језичке доумице, Београд, 2002, стр. 105-107.

²³ Видјети: Е. Фекете, *Упорна језичка огрешења*, Језичке доумице, стр. 163.

За вријеме трајања јавног рада... (7. IV, стр. 5), умјесто: *За вријеме јавног рада...*;

... да у *досадашњем току развоја...* (4. IV, стр. 5), умјесто: ... да у *досадашњем развоју...*;

... најавила је да ће ускоро разговарати са опозициом²⁴ о европским интеграцијама, како би се на сједници Скупштине Црне Горе *дошло до договора...* (7. IV, стр. 7), умјесто: ... како би се... *договорили...*;

... промовисати здраве стилове живота, лично, *путем телефона и мејла*, (10. IV, стр. 8), умјесто: ... промовисати здраве стилове живота, лично, *телефоном и мејлом*.

То би имало *два значајна позитивна* ефекта. (25. IV, стр. 5), умјесто: То би имало *два позитивна* ефекта.

14. И на крају. Језичко стање забиљежено у „Побједи” углавном одликава и језичку нормативност односно ненормативност осталих црногорских дневних листова, па и шире језичке стварности. Анализа је показала да у језичком изразу „Побједе” намамо потпуну стабилност језичке норме. Дјелимична стабилност — некад већа, некад мања — није за похвалу — јер, прецизно формулисане језичке норме — уколико су показале вишедеценијску постојаност и уколико саме собом не предвиђају колебања типа „може, а не мора” (као уосталом и све норме понашања унутар друштвеног живота заједнице) — јесу за апсолутно поштовање; само њиховим апсолутним прихватањем језичка култура и писменост признају се као иманентне вриједности културог и јавног живота. Ипак, „дјелимично оправдање” зе „дјелимичну стабилност” може се тражити у чињеници да у домаћој језичкој науци иза појединих питања не стоји само један, конкретан и „непоколебљив” одговор. Ово се посебно односи на неке ортографске дилеме — различити правописни приручници дају различите препоруке поводом истих питања. Правописним варијацијама у језичкој стварности доприноси и занемаривање лингвистичке истине (признате и новосадским договором²⁵) — да се правописној нормативизацији, као процесу и ревитализације и ревизије, треба враћати сваке десете године. То прије јер ослањање на правописне норме усвојене скоро прије пола вијека, само зато што су „норма”, а које су у свакодневной језичкој пракси превазиђене

²⁴ Из овог инструменталног облика изостављен је сугласник *j*, који је дио структуре ријечи — „*структурално j*” (видјети: *Сугласник j*, Правопис српскога језика, Матица српска, 1994, стр. 141-142).

²⁵ М. Ајановић, *Потреба даљег рада на правописним питањима*, Наш језик, XXIII/1-2, стр. 69.

— не може бити у интересу језика. Дакле, ваљана језичко-нормативна кодификација јесте предуслов за добру језичку комуникацију на свим нивоима, па и за комуникацију између новинара и читалаца. Професионално бављење писањем подразумијева познавање језичких норми — јер ако се читалац награђује избором података, не смије се кажњавати начином њихова изношења.

Sanja ŠUBARIĆ

NORMATIVITY OF THE LANGUAGE IN A DAILY NEWSPAPER „POBJEDA”

Summary

The research is the analysis of linguistic state as recorded in „Pobjeda” — a daily newspaper with the longest tradition in publishing in Montenegro. The analysis shows that the linguistic expression in „Pobjeda” does not completely correlate with the linguistic norm. The recorded orthographic, grammatical, lexical and stylistic irregularities are mainly constant in the language of the press.

